

מבחנים

שיעורי קורט חשיבה 3 עוסקים באינטראקציה: ויכוח, חילוקי דעות, אי-הסכמה, דיון. למרות זאת ניתן להשתמש בהם במספר דרכים גם לעבודות בית ולמבחנים בכתב.

להלן מספר הצעות לצורות של עבודה בכתב:

1. התלמידים מתבקשים לכתוב חיבור או ראשי פרקים לחיבור בנושא שנוי במחלוקת.
2. התלמידים מתבקשים לכתוב חיבור או ראשי פרקים על נושא שנוי במחלוקת, תוך שהם מתבקשים במפורש להציג את שני הצדדים.
3. התלמידים מתבקשים לכתוב על צד אחד של סוגיה מסוימת במשך 15 דקות ואז הם מתבקשים לכתוב על הצד השני במשך 15 דקות. במקרה זה עדיף שלא ידעו מראש שיהיה עליהם להציג את שני הצדדים.
4. התלמידים מתבקשים לכתוב חיבור התומך בצד אחד של נושא שנוי במחלוקת. החיבורים ניתנים לתלמידים אחרים, כך שבידי כל תלמיד יש חיבור של תלמיד אחר (מוטב שלא ידעו של מי הוא). אז הם מתבקשים לציין דברים שונים לגבי החיבור שבידם, כגון: סוג הראיות, דרכים שונות להיות צודק או טועה וכו'.
5. בדומה להצעה מס' 4, אלא שהפעם משתמשים במקור אחר, כגון ספר (למשל, קטע מתוך נובלה או הצגה) או עיתון.

מטרה

לחומר המבחנים יש שתי מטרות: הראשונה והחשובה יותר היא לתת לתלמיד הזדמנות ליישם את התהליכים שאותם למד בשיעורי קורט חשיבה. מאחר שהם עובדים וכותבים לבדם, יש לתלמידים זמן רב יותר לעשות את הדברים בצורה מכוונת ולארגן את מחשבותיהם. בדרך זו הם יכולים להיות מודעים ליישומם של התהליכים. מטרה שנייה היא לבחון את השפעת השיעורים. די קשה לעשות זאת עם שיעורי קורט חשיבה 2, כי יש בהם רק שתי פעולות ספציפיות ואילו השאר הוא עניין של תצפיות. התצפיות של התלמידים על החשיבה של אחרים אינן בהכרח מובעות בכתבתם, אלא אם כן הם מתבקשים לעשות זאת באופן ספציפי. לכן מוטב לתת הוראות מדויקות: העריכו את ערכן של הראיות ואת המבנה שלהן, ציינו אילו דרכים להיות צודק הוכנסו לשימוש פה, ומהי התוצאה?

שימוש

ניתן להשתמש בחומר המבחנים ובצורות העבודה בכתב בתחילתו ובסופו של השליש שבו נלמד קורט חשיבה 3, על מנת להעריך את השפעת השיעורים. בהוראת תלמידים בעלי יכולת גבוהה, צריך לחלק את המבנה הכתוב בין השיעורים, שכן לרוב תלמידים כאלה מעדיפים להביע את מיומנויותיהם בצורה מוחשית יותר מאשר במסגרת של דיון פשוט. לצורך המבחנים כדאי לתרגם את תהליכי החשיבה לצורה כתובה, כי כך מתנהלים רוב המבחנים. יחד עם זאת, כושר ביטוי רהוט בכתב אינו מבטיח חשיבה טובה (מאחר שסגנון יכול בנקל למסך את התוכן).

הערכה

1. **יסודיות:** כשתלמידים מתבקשים להציג בכתב את שני צדדיו של נושא שנוי במחלוקת, המורה יכול להעריך את רמת היסודיות שבה הם ממלאים את המשימה. האם זהו ניסיון אמיתי לראות את שני צדדיו של הנושא, או רק הגנה על צד אחד תוך הכרה בקיומו של צד שני? ניתן לספור את מספר הטענות של כל צד.
2. **תוכן:** זאת נקודה שקשה להעריכה. המורים יכולים להעריך את רמת הבהירות, את סוג הטענות שבהם משתמשים, את המבנה וכו'. הבעיה היא שאלה דברים שאינם תמיד קשורים בצורה ישירה לשיעורי החשיבה, וגם השיפוט לגביהם הוא סובייקטיבי מאוד.
3. **תופעה:** התלמידים מתבקשים לבחון נושא שנוי במחלוקת ולזהות את סוג הראיות שבהם השתמשו וכו'. ההערכה כאן קלה, יחסית: המורה פשוט סופר את מספר התופעות שבהן השתמש התלמיד ומעריך את תקפותה של כל אחת מהן.
4. **הערכה צולבת:** כשהתלמידים מתבקשים לתת הערכות על עבודת חברים, ניתן לשים לב רק להשפעות היותר כלליות. למשל, בתחילת השליש התלמידים היו אולי יותר סובלניים כלפי סגנון הוויכוח של אנשים אחרים לעומת סוף השליש — או להפך.

כרגיל, שתי הנקודות המרכזיות להערכה הן:

- א. איזה חלק מתמונת המצב הוצג? (חקירה, עומק, רוחב, מספר הטיעונים, מגוון הטיעונים, דעות שונות וכו');
ב. איזה שימוש עשו ברעיונות? (רלוונטיות, מסגרת, אובייקטיביות, שיפוט מאוזן, מבנה הוויכוח, מסקנות וכו').

המבחנים

קיימים שלושה מקורות לחומר המבחנים. מורים יכולים להשתמש בתרגילים שלא תורגלו בשיעורים; מורים יכולים להביא נושאים שנויים במחלוקת מתוך העיתון או נושאים אקטואליים שונים (למשל, האם צריך להעלות את שכרם של עובדי נמלי-התעופה?) או נושאים הלקוחים מחיי בית-הספר; לבסוף, הם יכולים להשתמש בחלק מהתרגילים המופיעים להלן:

1. האם צריכים להשתמש בעונשים פיזיים בבתי-ספר? יש אומרים שצריך לעשות זאת על מנת לשמור על המשמעת ושזו שיטה מיידית, אפקטיבית ונשכחת במהרה. אחרים חושבים שזה מיותר ומיושן.
2. יש אנשים הטוענים שלטלוויזיה יש השפעה רבה על הצעירים: על רעיונות, שאיפות, ערכים וכו'. אחרים טוענים שהשפעתה שקולה להשפעת הריהוט בחדר. מהן הטענות של שני הצדדים?
3. מועלית הצעה שבמקום לשלם דמי מנוי חודשיים לטלוויזיה בכבלים כדי לצפות בכל התוכניות המוקרנות, צריך להיות חריץ לשלשול מטבעות בכל טלוויזיה וכך ניתן יהיה לשלם רק בעבור אותן תוכניות שבהן אנו מעוניינים לצפות. מהן הטענות של שני הצדדים? למשל, ניתן לומר שאנשים יצפו רק בתוכניות שהם באמת רוצים לצפות בהן.
4. כדי לסייע לעניים, מציעים שהממשלה תסבסד את הלחם, הדגים והחלב ותגייס לשם כך כסף על ידי העלאת מס ההכנסה. מהן הטענות של שני הצדדים?
5. קיימת טענה שמבחנים אינם דבר הוגן כי יש אנשים שנעשים מתוחים מאוד בשעת מבחן, וזה גם עניין של מזל — אם נשאלים על נושא שידועים אותו או לא. טוענים שעדיפה הערכת המורה לכל תלמיד. מהן הטענות של שני הצדדים?
6. האם צריך להכריח תלמידים להשתתף בשיעורי הספורט גם אם אין הם מעוניינים בכך? טוענים שספורט הוא פעילות בריאה מבחינה פיזית ומנטלית (רוח קבוצתית וכו'). אילו שיעורי הספורט לא היו חובה, תלמידים עצלנים היו עלולים לא לרצות להשתתף בהם. מהן הטענות של שני הצדדים?
7. האם ארצות שהן יצרניות נפט צריכות לגבות את המחיר הגבוה ביותר שהן מסוגלות, או שעליהן לשים לב להשפעת המחיר על כלכלת לקוחותיהם?
8. האם הממשלה צריכה לשלם לתלמידים משכורת קטנה? מהן הטענות של כל צד?

9. חלונות רבים התנפצו לאחרונה בבית-ספר אחד. נער מגלה שחברו אחראי לכך. האם הוא צריך לספר על כך למורה או לא? מהן הטענות בעד ונגד?
10. כשתלמידים מרוויחים כסף בעבודות שונות, האם הם צריכים לשמור את הכסף לעצמם או להשתמש בו כדי לעזור להוריהם? מהן הטענות שניתן להעלות בעד כל אחד מן הצדדים?
11. האם יש לאפשר לתלמידים לבחור את מקצועות הלימוד בעצמם? האם מקצועות מסוימים (כמו מתמטיקה) צריכים להיות מקצועות חובה?
12. מהן הטענות בעד תוכנית שתעודד אנשים להתחיל את לימודיהם העל-תיכוניים בשלב מאוחר יותר ולא מיד לאחר סיום לימודי התיכון? מהן הטענות נגד תוכנית כזו?
13. חבר מושבעים מחליט לעתים מתוך הזדהות ואהדה יותר מאשר מתוך חוש צדק, ולפעמים הנושא הוא טכני ודורש מומחיות שמקשה על הבנתם. מהן הטענות של כל צד?
14. המנהל מגלה ששלושה נערים מביאים סמים (חשיש) לבית-הספר לשימושם העצמי. האם צריך לזרוק אותם מבית-הספר? מהן הטענות של שני הצדדים?
15. טיעונים בעד ונגד שידוכים לבני-זוג מתאימים, כפי שמקובל במספר ארצות.
16. האם מוטב לילדים להסתדר בכוחות עצמם בחיים או לקבל ירושה מהוריהם?
17. יש אנשים שטוענים שמדאא אותם לקרוא עיתונים או להקשיב לחדשות. הם טוענים שאין הם צריכים לדעת מה קורה בעולם ושאלם קורה משהו חשוב הם כבר ישמעו עליו איכשהו. מהן הטענות של שני הצדדים: בעד ונגד קריאת עיתון?
18. בעתיד יכול להיווצר מצב לפיו לא תהיה מספיק עבודה לכולם. האם עדיף שכולם יעבדו חצי יום ויקבלו משכורת — או שאלה שאוהבים לעבוד יעבדו קשה והאחרים לא יעבדו בכלל, אבל יקבלו כסף מהמדינה? מהן הטענות של שני הצדדים?
19. האם צריך להפוך את בתי-הסוהר לכל כך לא נוחים עד שהאסירים לא ירצו לחזור לשם ואנשים אחרים יירתעו מלהגיע לשם מלכתחילה — או שכדאי דווקא להפוך את בתי-הסוהר לנוחים יותר ולהתאמץ לשקם את האסירים בסביבה נעימה יותר?
20. קיימת הצעה שפושעים "קלים" ישלחו לבית-סוהר למספר סופי-שבוע ויוכלו לעבוד במהלך השבוע. מהן הטענות בעד ונגד רעיון זה?
21. בעבר צעירים למדו מקצוע על ידי כך שמגיל צעיר שימשו כשוליות למומחה שעבד במקצוע. הנער הרוויח מעט מאוד, אבל במהלך השנים למד מקצוע. כיום לומדים מקצועות רבים בבתי-ספר לטכנאים ולהנדסאים ובמכללות. מהן הטענות בעד כל שיטה?
22. לכל משרה צריך להנהיג מבחן קבלה ייחודי. כך יתקבלו לעבודה רק אלה שהצליחו במבחן. מהן הטענות בעד ונגד?
23. יש הטוענים שכל טיפול רפואי צריך להינתן חינם (ושהמדינה תשלם עליו). אחרים טוענים שאם החולים לא ישלמו כלל, יגרסו הדבר לבזבז. דונו בנושא זה.
24. האם על משפחות שיש בהן קשישים (סבים, סבתות) לשלם מס מיוחד כאשר הן מסרבות לטפל בקשיש?
25. האם כולם צריכים להאמין באותם הדברים — או שלכל אחד צריכה להיות אמונה משלו, גם אם היא נתפסת כפרימיטיבית ומוטעית בעיני אנשים רבים?
26. יש אמנים הטוענים שמה שהם עושים חשוב לחברה באותה מידה כמו לייצר מכוניות או לדוג דגים. הם טוענים שהמדינה צריכה לתת להם משכורת טובה ולאפשר להם לצייר מה שהם רוצים. מהם הטענות בעד ונגד?
27. הכניסה למוזיאונים רבים היא בתשלום. יש הטוענים שזה לא הוגן ושכתוצאה מכך פחות אנשים צעירים יבקרו במוזיאונים. אחרים טוענים שאם אנשים יכולים להרשות לעצמם לקנות ממתקים, קלטות וידאו או סרטי קולנוע, הם יכולים להרשות לעצמם גם לבקר במוזיאון, ומדוע על המדינה לשאת בכל ההוצאות?
28. חלק גדול מתקציב המדינה מוקדש לביטחון (לחיילות היבשה, האוויר והים, לפיתוח כלי נשק, לרכישתם וכו'). האם הממשלה צריכה להקצות חלק מתקציבים אלה לנושאים אחרים (חינוך, בריאות) ולדאוג פחות לביטחון?
29. האם צריכה להיות לתלמידים השפעה כלשהי על בחירת מנהל בית-הספר? מצד אחד, קיים טיעון שהתלמידים נמצאים בבית-הספר לתקופה קצרה, והמנהל נשאר לתקופה ארוכה. מאידך, קיים טיעון שהתלמידים יודעים טוב יותר מכל גורמי החוץ מה מתרחש בבית-הספר. מהן הטענות של שני הצדדים?

30. אנשים רבים אינם טורחים להשתתף בבחירות (לכנסת, לעיריות, למועצות מקומיות וכו'). האם צריך להיות חוק שקובע שכולם חייבים להשתתף בבחירות?
31. האם אנשים צריכים לחשוב רק על הבעיות המידיות היום-יומיות שלהם או שעליהם לחשוב על בעיות כלל עולמיות שמשפיעות על כולנו?
32. נשיא או ראש ממשלה מגלה באמצעות סקרים שרוב אזרחי ארצו הם נגדו. האם עליו להתפטר או להישאר בתפקידו?
33. האם עדיף לשמור על יחסי ידידות עם מדינה שידוע שהיא בעלת אינטרסים הפוכים משלנו, או שכדאי לשמור על מרחק ממדינה זו?
34. במהלך המלחמה, קצין מסרב פקודה ומתחיל במתקפה. המתקפה מצליחה מאוד. האם צריך לשפטו בבית-דין צבאי על כך שסירב למלא פקודה או שיש להתייחס אליו כאל גיבור?
35. אומרים שהתעשייה צריכה להקצות כספים לניקוי זיהום האוויר והסביבה. התעשיינים טוענים שהדבר ייקר את הוצאותיהם בצורה כזאת שהם לא יוכלו יותר להתחרות עם מפעלים זרים. מהם הטענות של שני צדי סוגיה זו?
36. האם העיתוננים צריכים לספק לאנשים בדיוק את מה שהם רוצים (ספורט, בידור, שערוריות וכו') או שעליהם לנסות לחנך את האנשים ולהכתיב להם מה הם צריכים לדעת, גם אם הדבר נראה משעמם?
37. הטלוויזיה היא בעלת כוח רב לאור העובדה שרוב האנשים מבלים 4-5 שעות ביום בצפייה בה. האם מטרת הטלוויזיה צריכה להיות לבדר או לחנך?
38. בשר בקר הוא צורה יקרה מאוד של הפקת חלבונים, כי צריך ארבעה דונם אדמה כדי להאכיל כל בן בקר. ניתן לייצר חלבון בצורה זולה יותר במפעלים וכך לשחרר את הקרקע לצרכים אחרים. מצאו נימוקים בעד ונגד.
39. יש מדינות שבהן אנשים אינם חופשיים לבחור את המקצוע שבו יועסקו והם מופנים על ידי הממשלה למקצועות שיש בהם מחסור. טוענים ששיטה זו יעילה יותר מהשיטה שבה כל אחד בוחר בעצמו מה הוא/היא רוצה לעשות או שהוא נותר מובטל. מהם הטענות בעד ונגד: בעד הכוונה מקצועית, או בעד בחירה חופשית?
40. טוענים שהציפור היפהפייה "שולת הצדפות" אוכלת את כל הצדפות ומאיימת על מקור מחייתם של האנשים שאוספים אותן. האם צריך לירות בציפורים על מנת לדלל את אוכלוסייתן? מהם הטענות בעד ונגד?

תוצאות ניסויים

לא בכל מצב ניתן לצפות שהשימוש בשיעורי **קורט חשיבה** יביא בעקבותיו תוצאות דומות לתוצאות המופיעות בפרק זה. השפעת השיעורים משתנה מכיתה לכיתה וממורה למורה; היא משתנה לפי הרקע והיכולת של התלמידים; ההשפעה משתנה לפי סוג השאלות שנשאלות במבחן. יהיו בוודאי בתי-ספר שבהם לא ניתן יהיה לראות השפעה קונקרטית כלשהי של שיעורי החשיבה כמקצוע, אם בגלל הדרך שבה המקצוע נלמד, ואם משום שהמבחנים הניתנים אינם מתאימים.

במקרים שבהם מוצגת בפני התלמידים בעיה הדורשת מהם כתיבה מרובה, קטן הסיכוי שקבוצת **קורט חשיבה** תעלה מספר טענות רב יותר מקבוצת הביקורת. בעצם יכולה להסתמן אפילו השפעה שלילית, שכן קבוצת הביקורת יכולה לעבור מטיעון לטיעון בעוד שקבוצת **קורט חשיבה** מנסה לפעול בתוך מסגרת נתונה. למרות שאין הבדל במספר הטענות, ייתכן שיהיה הבדל בסוג הטענות המועלות. למשל, קבוצת הביקורת נוטה לעתים תכופות להעלות נקודות אגוצנטריות יותר, בעוד שקבוצת **קורט חשיבה** מעלה נקודות מגוונות יותר ושוקלת את השפעת הרעיון על אחרים ועל החברה בכלל. במקרים כאלה ספירת טענות פשוטה אינה מספיקה.

בעבודות בכתב המתבצעות על ידי קבוצות בעלות יכולת גבוהה, במבט ראשון קשה להבחין בהבדל בין קבוצת **קורט חשיבה** לקבוצת הביקורת. כל החיבורים מעידים על כושר ביטוי גבוה, הם הגיוניים והטיעונים מבוססים. צריך ניסיון מסוים בבדיקת החשיבה (בניגוד להבעתה בלבד), כדי להבחין בשוני, ואז השוני יכול להיות בולט מאוד. למשל, תלמידים בקבוצת הביקורת נוטים לנקוט עמדה ו א ז להשתמש בחשיבתם כדי להגן על עמדה זו, בעוד שתלמידים בקבוצת **קורט חשיבה** נוטים לחקור את המצב לפני שהם נוקטים עמדה.

לבסוף, יש היבטים של התנהגות חשיבתית (כגון הקשבה לאחרים ומוכנות לחשוב על משהו) שאותם לא ניתן לבחון על ידי ספירת מספר הרעיונות המועלים. הם מופיעים תחת הכותרת של הבעה כללית, אבל בעצם חשיבותם רבה יותר מספירה ישירה של רעיונות.

נכון יהיה לומר שאנו מגלים תדיר היבטים חדשים של השפעת שיעורי **קורט חשיבה**. כרגע לא ניתן כלל לחזות את מכלול ההשפעות של השיעורים על תלמידים בגילאים שונים וברמות יכולת שונות. סביר שבקבוצות צעירות ההשפעה תהיה בעיקר על ההתנהגות החשיבתית הכללית ועל היקף החשיבה. בקבוצות מבוגרות יותר, השפעת השיעורים תתבטא בעיקר בסגנון החשיבה כשעוסקים בנושא מוכר, ועל היקף ההתייחסות כשהנושא אינו מוכר.

אנו יכולים לחלק את השפעות שיעורי **קורט חשיבה** לשלושה סוגים:

1. **התנהגות:** הכוונה להתנהגותם של התלמידים כשהם נמצאים במצב של חשיבה. בהתנהגות זאת נכללת גם תגובתם לחשיבה של אחרים.
2. **סגנון:** לא קל להגדיר זאת, אבל הדבר כולל את הדרך שבה תלמידים משתמשים בחשיבתם — מה הם מקווים להשיג ואיך הם מנסים להשיג זאת. למשל, האם הם משתמשים בחשיבה כדי להגן על עמדה קיימת או כדי לחקור מצב לעומק?
3. **תוכן:** התוכן מתייחס לרעיונות המועלים, לעומק ולהיקף החשיבה המתבצעת, למספר המצבים הנחקרים ולמספר ההיבטים המועלים.

התנהגות

יש מקרים שבהם שינוי בהתנהגות הוא ללא ספק התוצאה הבולטת ביותר של השפעת שיעורי קורט חשיבה. שינוי זה יכול להתרחש באופנים הבאים:

1. תלמידים שלפני שהשתתפו בשיעורים סרבו לחשוב על דברים שאין להם עליהם תשובות מוכנות או דעות קדומות מתוך המלאי, מגלים נכונות לחשוב על דברים שבעבר היו מבטלים כ"טפשיים", "אין לי כוח לכך", "אין זה ענייני", "למה שאחשוב על כך?" וכו', למרות שאיכות החשיבה עלולה להיות ירודה.
2. תגובות טפשיות לרעיונות, גיחוכים ומבוכה, מוחלפים בביטחון גדול יותר בהצגת רעיונות, גם אם הם רק רעיונות טנטטיביים. הצורך להיות צודק בכל דבר שאומרים (ואחרת לא לומר כלום) מוחלף בנכונות לתרום.
3. יש פחות תופעות של שאננות, שחצנות ודעות קדומות. דרוש אמנם זמן רב כדי שהן תיעלמנה לחלוטין, אבל תלמידים מסוגלים להכיר בנקודות מבט אחרת משלהם, גם אם הם לא ממש מקבלים אותה.
4. האינטראקציה עם תלמידים אחרים משתפרת. זוהי כנראה תוצאת העבודה הקבוצתית בשיעורי קורט חשיבה. התלמידים נוטים תחילה לתקוף כל נקודת מבט השונה משלהם בהגדירם אותה כ"טפשית" או "בלתי אפשרית". הם נוטים להשתיק את בעל הדעה השנייה על ידי חזרה על טיעוניהם, במקום לנסות לשתף עמו פעולה. הם מנסים לגייס תמיכה לעמדתם על ידי פנייה ישירה לאחרים בקבוצה ואפילו מתעקשים לערוך הצבעה. בקיצור, הם מבססים את התמיכה בהם לא על איכות חשיבתם אלא על התמיכה החברתית שהם יכולים לקבל (על ידי גיוס חברים ושליטת רעיונותיו של היריב כטפשיים). תופעות אלה משתנות כתוצאה משיעורי קורט חשיבה, עד כדי כך שאפשר לשמוע תלמידים המעירים לחבריהם: "זאת נקודה חשובה", "כן, אני מסכים עם גישה זו".

סגנון ותוכן

נדון בסגנון ובתוכן כמקשה אחת, תוך התייחסות ישירה לניסויים ספציפיים. סגנון ותוכן הם נושאים הקשורים זה בזה, אולם ניתן להפריד ביניהם על ידי ניתוח מכוון. למשל, שימוש בפעולה מיוחדת כמו חש"ם ניתן להכניס תחת הכותרת "סגנון", אבל הרעיונות שעולים נכנסים תחת הכותרת "תוכן".

השפעת הפעולות

מחצית האנשים מקבוצה מקרית של אנשי עסקים בכירים נתבקשה לחשוב על האפשרות ש"יופיע תאריך הייצור על כסף (למשל, שקל של 1974 או שקל של 1987), כך שיהיה שער חליפין בין התאריכים השונים". 35% מתוכם חשבו שזה יכול להיות רעיון טוב. המחצית השנייה של הקבוצה נתבקשה לבחון את ההצעה ש"נישואין יהיו חוזה לחמש שנים". רק 23% מתוכם חשבו שזה יכול להיות רעיון טוב. השאלות הוחלפו בין הקבוצות, והפעם האנשים נתבקשו לבצע חש"ם מכוון (הם קיבלו הסבר קצר כיצד לבצע פעולה זו) לפני שקיבלו החלטה לגבי ההצעה שהוצגה בפניהם. הפעם רק 11% היו בעד תיארוך המטבע (ירידה מ-35% ל-11%), ולעומת זאת הייתה עלייה מ-23% ל-37% בתמיכה בהצעה שנישואין יהיו חוזה לחמש שנים.

זהו ניסוי פשוט, אבל הוא מדגיש נקודה חשובה. רוב האנשים טוענים שהם שוקלים הן את הנקודות החיוביות והן את הנקודות השליליות של הצעה, אבל למעשה הם ממשיכים בתגובה הראשונית שלהם, של תמיכה ברעיון או שלילתו. תיארוך המטבע עשה רושם של רעיון טוב, לכן רבים תמכו בו — אבל חש"ם מכוון הוריד באופן משמעותי את אחוז התומכים ברעיון. בנושא חוזה הנישואין, הרעיון נשמע תחילה מגוחך, אבל לאחר ביצוע חש"ם מכוון הוכפל כמעט מספר התומכים ברעיון.

ניסוי זה וניסויים דומים אחרים מעידים על כך שכאשר משתמשים בצורה מכוונת בכלי חשיבה של קורט חשיבה, הפעולות יכולות לשנות את החשיבה, אם כי אין בכך להבטיח שהפעולות שנלמדו ייושמו במהלך החיים. כדי לבדוק נקודה זו עלינו לבחון ניסויים ספציפיים. העמודים הבאים מציגים תוצאות של "לפני ואחרי" של שני ניסויים הכרוכים בחשיבה של קורט חשיבה.

ניסוי 1

בית-ספר פרטי לבנות

כיתה אחת של בנות בגיל שלוש-עשרה השתתפה ב-14 שיעורי קורט חשיבה. קבוצת הביקורת הייתה כיתה מקבילה שלא השתתפה באף שיעור. לרוע המזל, כיתת הביקורת חולקה לשתי קבוצות כדי להוות קבוצת ביקורת לשני ניסויים שונים, כך שמספר התלמידות בקבוצת הביקורת היה 16 לעומת 32 תלמידות בכיתת הניסוי. מסיבה זו יש להתייחס אל הנתונים בטבלות באופן פרופורציונלי. השורה האחרונה בקבוצת ה"ללא שיעורים" הוכפלה ב-2 כדי שניתן יהיה להשוות את נתוניה לנתוני הקבוצה האחרת.

הקבוצות התבקשו לענות בכתב על השאלה: "האם צריך לחייב את כולם להקדיש שנה לשירות לאומי כלשהו לאחר סיום הלימודים התיכוניים?"

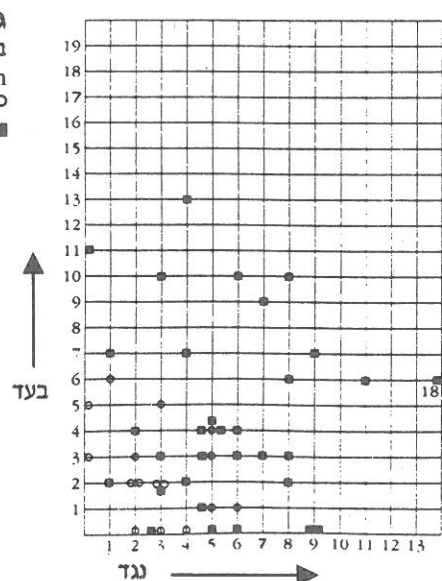
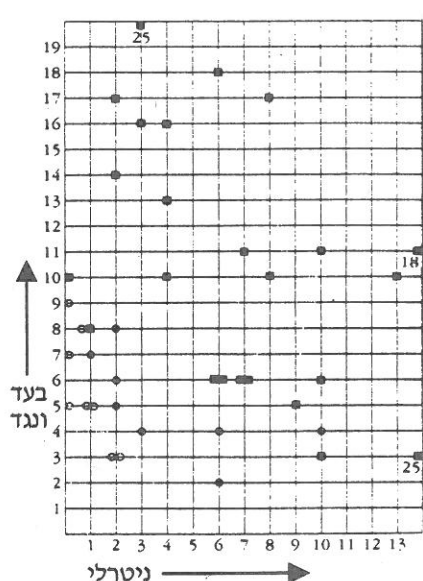
המפתח המופיע מתחת ללוח 1 מציין את סוג הנקודות שהועלו. בחלק מהקטגוריות בלטה העלייה במספר הנקודות, לאחר קיום השיעורים, יותר מאשר באחרות. אינדקציה לכך ניתנת במספרים המופיעים להלן.

- מספר הנקודות האגוצנטריות (צ) עלה מ-174 ל-224 (פי 1.28)
 מספר הנקודות בעד הרעיון (ב) עלה מ-149 ל-149 (פי 1.65)
 מספר הנקודות נגד הרעיון (ג) עלה מ-98 ל-188 (פי 1.91)
 מספר הנקודות המתמייחסות לחברה (ח) עלה מ-41 ל-41 (פי 2.56)
 מספר הנקודות הניטרליות-חקרניות (נח) עלה מ-82 ל-250 (פי 3.04)
 מספר הנקודות המתמייחסות לאנשים אחרים (אח) עלה מ-28 ל-91 (פי 3.25)
 מספר הנקודות האדמיניסטרטיביות (אד) עלה מ-46 ל-209 (פי 4.54)

כצפוי, העלייה הקטנה ביותר הייתה במספר הנקודות האגוצנטריות והגדולה ביותר הייתה במספר הנקודות המעשיות.

ניתן להציג את התוצאות בצורה גרפית כפי שמודגם בגרף א'. מספר הנקודות שהועלו בעד הרעיון מסומנות על ציר אחד, ומספר הנקודות שהועלו נגדו על הציר השני. עיגולים ריקים מסמלים תלמידים שלא השתתפו באף שיעור וריבועים מושחרים מסמלים כאלה שהשתתפו בשיעורים. מהגרף ניתן לראות שלאחר השיעורים הועלו נקודות רבות יותר.

בגרף ב' מספר נקודות השיפוט (גם בעד וגם נגד) מסומן כנגד מספר נקודות החקירה הניטרליות. ניתן לראות שתלמידים שלא עברו שיעורים נוטים לשפוט יותר מאשר לחקור, ותלמידים שעברו את השיעורים נוטים יותר לחקור.

לוח 1

בית-ספר פרטי לבנות (14 שיעורים)							בית-ספר פרטי לבנות (ללא שיעורים)							N
אד	ח	אח	צ	נח	נ	ב	אד	ח	אח	צ	נח	נ	ב	
4	6	2	7	18	4	7		2	1	7	2	5	3	.1
6		3	5	7	2	4		1	2	3	1		5	.2
4		4	5	6	4	2	2	1	1	2	2		3	.3
10	1		5	10	3	3			2	6	6	4		.4
6	3	3	3	6	6		2			4	1	3	2	.5
8	2	3	10	12	5	4	7		1	3	6	2		.6
6	2	4	13	6	8	10	3			5	2	3		.7
7	1	2	4	5	4	4			1	5		2	3	.8
7	1	2	4	5	4	4	2			13	10	2	2	.9
9		3	13	8	11	6			2	6		1	6	.10
3		5	8	2	8	6			1	8	1	3	5	.11
2	3	4	7	4	6	10	1		1	5	3	2	2	.12
3		4	3	1	5	3	2	1	1	4	2	5	1	.13
2	2	7	7	12	4	13	3			5	2	3	2	.14
8	3	2	5	7	8	3				8		5	4	.15
5	1	3	4	6	9		2	2	1	1	1	6	1	.16
9		6	7	13	8	2								.17
12		1	3	10	1	2								.18
1	1	1	7		7	3								.19
3		2	6	7	5									.20
5		3	9	8	5	4								.21
4	7	4	5	3	9	7								.22
8		3	2	7	5	1								.23
10	1	2	1	9	3	2								.24
8	1	1	6	9	6	3								.25
12		1	12	25	3									.26
12	2	3	8	10	7	9								.27
5	1	2	6	8	1	7								.28
1			14	4	3	10								.29
7			8	9	9									.30
7	1	10	11	3	18	6								.31
2	2	1	12	10		11								.32
191	42	92	224	250	183	146	23 (46)	7 14	14 28	85 170	39 78	46 92	39 78	סה"כ = 2 X)

ב = נקודות בעד הרעיון
 נ = נקודות נגד הרעיון
 נח = נקודות ניטרליות בנוגע לרעיון
 צ = נקודות הנוגעות לתלמידים (אגוצנטריות)
 אח = נקודות הנוגעות לאנשים ספציפיים אחרים
 ח = נקודות הנוגעות לחברה ככלל
 אד = נקודות הקשורות לאדמיניסטרציה של הרעיון

ניסוי 2

בית-ספר תיכון

השתתפו בניסוי נערים ונערות בני 16-18. תלמידים בבית-ספר זה נבחרו בשל יכולתם הכללית הגבוהה וניתן להתייחס אליהם כאל בעלי רמה גבוהה בהרבה מן הממוצע.

במסגרת הניסוי, קבוצה אחת התמודדה עם השאלה מבלי שעברו שיעורי קורס חשיבה והקבוצה השנייה התמודדה עם השאלה לאחר שהשתתפה ב-7 שיעורים.

השאלה הייתה זו שהוצגה בניסוי 1: "האם צריכים לחייב את כולם להקדיש שנה לשירות לאומי עם סיום הלימודים התיכוניים?"

לוח 2 בנוי על בסיס דומה ללוח בניסוי 1, כשהפעם מספר התלמידים בקבוצת הניסוי היה זהה למספרם בקבוצת הביקורת.

מספר הנקודות האגוצנטריות (צ) עלה מ-108 ל-308 (פי 2.85)

מספר הנקודות בעד הרעיון (ב) עלה מ-122 ל-238 (פי 1.95)

מספר הנקודות נגד הרעיון (ג) עלה מ-59 ל-101 (פי 1.71)

מספר הנקודות המתייחסות לחברה (ח) עלה מ-18 ל-62 (פי 3.44)

מספר הנקודות הניטרליות-חקרניות (נח) עלה מ-45 ל-107 (פי 2.37)

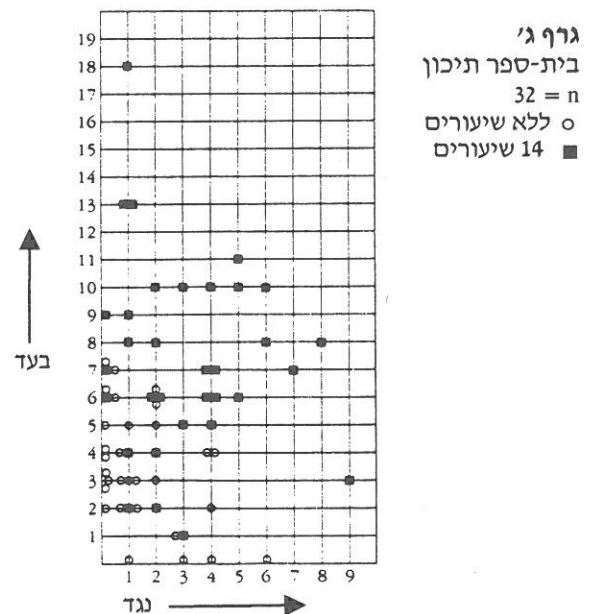
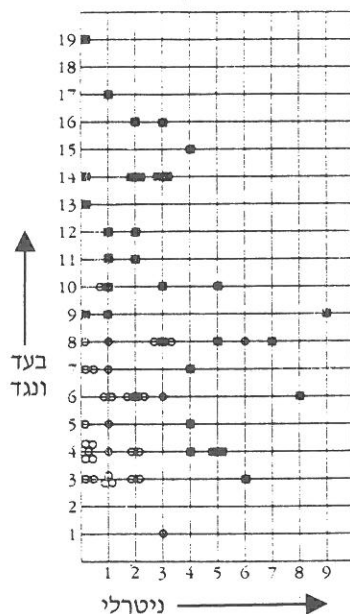
מספר הנקודות המתייחסות לאנשים אחרים (אח) עלה מ-13 ל-54 (פי 4.15)

מספר הנקודות האדמיניסטרטיביות (אד) עלה מ-46 ל-131 (פי 2.84)

ניכרה עלייה בכל הקטגוריות אצל תלמידים שהשתתפו בשיעורי קורס חשיבה; התוצאה המפתיעה היא שמספר הנקודות האגוצנטריות עלה באופן משמעותי — אם כי לא באותה המידה כמו מספר הנקודות המתייחסות לאנשים אחרים.

התוצאות מוצגות באופן גרפי בגרף ג'. כמו קודם, מספר הנקודות "נגד" מסומן לאורך ציר אחד ומספר הנקודות "בעד" לאורך הציר השני. העיגולים הריקים מציינים תלמידים שלא השתתפו בשיעורים והריבועים המושחרים מציינים תלמידים שהשתתפו ב-7 שיעורים. מעניין לראות שתלמידים שלא השתתפו בשיעורים התעניינו בעיקר בנקודות בעד הרעיון, בעוד שאלה שלמדו קורס חשיבה היו יותר מציאותיים.

בגרף ד' מסומן מספר נקודות השיפוט (הן בעד והן נגד) לעומת מספר נקודות החקירה הניטרליות. ניתן לראות שהשפעת השיעורים התבטאה בגידול במספר הכולל של נקודות השיפוט כמו גם בהוספת נקודות ניטרליות.

לוח 2

בית-ספר תיכון (7 שיעורים)							בית-ספר תיכון (ללא שיעורים)							N
אד	ח	אח	צ	נח	נ	ב	אד	ח	אח	צ	נח	נ	ב	
4	1	1	4	5	3	1				3	1	1	3	.1
3	2	3	6	7	2	6			1	2			2	.2
9		1	8	9	4	5				4			4	.3
1	4		4	1	1	9	1			2		3	1	.4
	1	3	5		1	8	1		1	5	3	2	26	.5
3	2	1	1	2		6			1	3	2	3		.6
6	2	1	8	3	4	10	1		2	6	6	1	4	.7
3	3	2	3	4		7	4			2	2	4	2	.8
4	2	1	12	3	6	10	2	1		3	2	3	1	.9
	3	4	2		7	7		2		4			7	.10
1	3	2	3	5	2	2	1	2		4		2	6	.11
1	2	3	7	1	8	9	2			3	1	1	2	.12
6	2	2	8	6	4	6				4			4	.13
7		4	3	8	2	4		2		2			3	.14
3	2	1	8	2	1	13	1	1		4	1	2	3	.15
2			12	1	4	7		2		2			5	.16
3		3	10	3	4	6	1			2	1		3	.17
	6	4	14		1	18	1	3		4	3		6	.18
9		3	7	7	4	7	5		1	2	2	4		.19
7	4	1	9	2	5	11	4	1		6	3	4	4	.20
1	4	1	10	2	6	8	1	1		2	2		3	.21
6	2		10	4	5	10	2		3	5	1	2	8	.22
5	2	4	9	3	1	13	1	1		2		1	3	.23
1	4	4	10	1	2	10	3	1		3	1	6		.24
1	1	1	9	1		9	4				3	1		.25
7		1	6	5	3	5			1	6	1	1	5	.26
6	1	1	1	6	1	2	1		2	5	1	4	4	.27
3	3	1	5	3	2	6	1	1		1		1	3	.28
2	1	2	7	2	5	6	3	1		1	1	1	2	.29
8	1		4	4	1	4	2		2	5	1	2	5	.30
1	2	1	7		3	10	2			6	2		6	.31
5	2	1	6	2	9	3				7			7	.32
120	62	57	218	102	101	238	46	18	13	109	40	49	112	סה"כ

ב = נקודות בעד הרעיון
 נ = נקודות נגד הרעיון
 נח = נקודות ניטרליות בנוגע לרעיון
 צ = נקודות הנוגעות לתלמידים (אגוצנטריות)
 אח = נקודות הנוגעות לאנשים ספציפיים אחרים
 ח = נקודות הנוגעות לחברה ככלל
 אד = נקודות הקשורות לאדמיניסטרציה של הרעיון